

Življenje je včasih megleno, včasih bleščeče,
naj vam bo v letu 2004 z barvami prežeto.

Aluminij

Časopis družbe Talum, d.d., Kidričevo

december 2003/ števil. 12/ leto XXXX

Ob novem letu

Mag. Danilo Toplek, predsednik Uprave

Več kot le mesto, kjer si služimo kruh

Poslovnemu svetu vladajo podobne zakonitosti, kot veljajo v naravi. Nastajajo nova in nova podjetja, se razvijajo, stagnirajo, združujejo, propadajo, izginevajo,... Le tempo je hitrejši in poizkusov, da bi se izognili pravilom je več! Običajno niso uspešni!

Še mnogo bolj usodni pa so lahko nedomišljeni (ne)ukrepi tistih, ki bi naj kreirali in usmerjali gospodarstvo na državni ravni.

Preživeti v takem svetu 49 let, kot jih je TALUM, je vsekakor dosežek. Dosežek, ki ga (vsaj upam tako) znajo ceniti generacije, ki so to tovarno gradile, razvijale in z njo živele. Znajo ga ceniti tudi vsi tisti, ki so in še živijo tesno povezani s TALUM-om: dobavitelji, kupci, izvajalci storitev, ... Pričakovati, da bi to znale ceniti generacije raznobarnih proračunsko krmljenih prisklednikov, pa bi bilo seveda precej naivno.

Zakaj takšen uvod? Za bolj ali manj slavnostne "obračune" s preteklostjo so vendar bolj primerne "okrogle" obletnice. Kot na primer petdeseta prihodnje leto!

Zato, ker se ni mogoče izogniti občutku, da nam bodo ukradli vso veselje do praznovanja. Prav nič ne pomaga, da smo TALUM spravili na nivo, ko se lahko brez sramu primerjamo z vsakim v naši panogi. Končali smo tehnično tehnološko prenovno, spremenili proizvodni program, se uveljavili na trgih Evrope, pričeli nov razvojni cikel, ... pa vendar ni preveč razlogov za optimizem.

Ponavljja se zgodba z električno energijo!

Če bi bil katerikoli od evropskih proizvajalcev aluminija izpostavljen takšnim cenam električne energije, kot jih že sedaj plačuje TALUM, ne bi več proizvajal. Pa nihče ne zapira! In kaj reči o prihodnjem letu? Cena električne energije bi se naj še povečala! Vse evropske države z aluminijско industrijo (tudi tiste, kjer je nivo cen energije bil

vedno visok: Nemčija, Italija, Španija), so znale najti načine za dolgoročno oskrbljenost svojih proizvajalcev aluminija po pogojih, ki jih ta proizvodnja še prenese.

Prav gotovo ne brez argumentov! Če ti seveda kaj pomeni obdržati produktivna delovna mesta, če ti kaj pomeni obdržati produktivna delovna mesta pri vrsti odvisnih podjetij, če ti kaj pomenijo sinergijski učinki proizvedenih vezanih na aluminijско industrijo,....

Pa pri nas? Nič, razen tega, da "baje Evropa ne dovoli takšnih rešitev"! Mogoče res ne, saj so zase poskrbeli, nauke pač delijo tistim, ki so jih pripravljene poslušati.

Upam, da je pravkar zaključen poizkus prodaje državnega deleža v TALUM-u sedanjemu lastniku na najbolj jasen način pokazal, kaj je minimum pogojev, ki jih je potrebno izpolniti za normalno poslovanje takega podjetja. Ker ti niso bili, je bil tudi odziv potencialnih kupcev temu primeren: minimalen! Podjetje tako ostaja še naprej z istimi lastniki, ki bodo morali spoznati, da njihovega dela odgovornosti za obstoj družbe ne bo prevzel nihče.

V TALUM-u bomo nadaljevali s projektom prestrukturiranja proizvodnje, ki poleg znanja, izkušenj in sredstev zahteva predvsem dovolj časa za njegovo realizacijo. Gre za proces, ki ga nameravamo zaokrožiti v naslednjih treh letih. Prav tako preverjamo realizacijo nekaterih drugih, od proizvodnje aluminija neodvisnih projektov. Vse to pa bo mogoče realizirati le ob normalizaciji oskrbe z električno energijo!

Ob iztekajočem se letu, bi se želel vsem sodelavkam in sodelavcem zahvaliti za vaš prispevek k temu, da je TALUM danes tak, kot je. Vedno znova sem presenečen in vesel, ko vidim, da tudi drugim v podjetju Talum pomeni več kot le mesto, kjer si služimo vsakdanji kruh.

Vse dobro v novem letu.

Ni vedno dobro vse kar je novo,
a vedno je novo, vse kar je dobro.
(Gustav Krklec)

Brigita Ačimovič, članica Uprave

Sodelovanje, zaupanje, soodvisnost

Priznam, da sem tokrat imela kar nekaj težav pri iskanju osrednje teme za zadnjo številko našega Aluminija. In hkrati še zapisano željo, naj napišem kaj v svojem stilu. Težka naloga.

Saj ne, da ob pregledu dela v iztekajočem se letu ne bi dosegli vzpodbudnih rezultatov na področju izobraževanja in usposabljanja, preventivni skrbi za zdravje, doseženega na izboljšanje komuniciranja, uvedbi novih in nadgradnji že obstoječih informacijskih sistemov, uvedbi nove zakonodaje s področja delovnih razmerij. Skupaj doseženo je zelo pomembno. Vendar je pomembneje kam in kako naprej.

V mislih sem zapisala kar tri prispevke za tokratni Aluminij. Vsebina prvega bi se nanašala na pomembnost medsebojnega sodelovanja med predstavniki delavcev (v mislih sem imela predvsem sindikat) in vodstvom pod-

jetja. Za nadaljnji obstoj in razvoj podjetja moramo znati tudi v bodoče skrbeti sami. Vsebina drugega bi bila razvidna iz naslova samega: Včasih je preprosto potrebno - zaupati. Stroki, sodelavcem. Skratka tistim, ki o posameznih stvareh vedo več od nas samih, vidijo drugače in dlje. Tretji prispevek pa bi govoril o naši soodvisnosti. O tem, da smo, pa če to želimo priznati ali ne, odvisni drug od drugega. Na dolgi rok sigurno.

Nobeden od teh treh prispevkov ni obdelan posebej, za našo prihodnost pa bodo potrebne vse tri vsebine. Ene prej, druge pozneje. Mogoče bo prva ravno nujnost zavedanja o naši soodvisnosti. Proizvodni razvoj našega Taluma v smeri še večje nujnosti medsebojnega koordiniranja pri upravljanju s kovinami nas bo silil, da ne samo delamo, ampak da tudi dejansko mislimo v odvisnosti drug od drugega. Usposabljali in izobraževali na te teme smo se že precej. Zdaj bomo imeli priliko, da pridobljena znanja uporabimo tudi v praksi. In postopoma gradimo vsebino nenapisanega drugega prispevka.

Mag. Franc Visenjak, član Uprave

Naj bo z nami prava sreča

Praznični dnevi, v katere stopamo, so primerni, da ob željah za naprej pogledamo tudi, kaj je bilo v preteklem letu takšnega, da bi bilo vredno povedati.

Poleg moje velike življenjske spremembe, ko sem po toliko letih prišel nazaj v Talum in ob srečanju s starimi sodelavci in novimi našel svoj ponovni delovni izziv, je potrebno nekaj reči tudi o delovnih uspehih v preteklem letu.

Razvoj Taluma

Sam pogled na tovarno daje občutek, da v njej delajo ljudje, ki želijo imeti urejeno okolje in jim ni vseeno, kako poteka njihov delovni dan. Vendar pa se od zunaj ne vidi, da je potrebno vsak dan v proizvodnem procesu, pri tako velikih količinah imeti ogromno znanja in organizacijskih sposobnostih, da podjetje v celoti uspe. V iztekajočem se letu je ljudem, ki organizirajo dejavnost Taluma in vsem, ki upoštevajo ta navodila, uspelo dokaj zadovoljivo izkoristiti vse priložnosti, ki so se ponujale.

Vemo pa, da čas, ki je za nami, kaže pot naprej in vprašanja, kaj pa jutri. Kajti jutri je pomemben!

V kratkem obdobju so se za Talum zgodile velike spremembe, predvsem na stroškovni strani poslovanja. Povečani stroški energije bodo v prihodnje močno vplivali na ekonomičnost našega poslovanja. Zato bo v letu 2004 velika obveza in dolžnost vseh, ki imamo vpliv na potroške pri poslovanju, da se obnašamo tako, da bomo pametno obvladovali stroške.

Pri vseh vsakdanjih delovnih naporih, pa nam naj ob strani stoji ta prava sreča in obilo lastnega zadovoljstva.

Bojan Žigman, član Uprave

Spremembe tudi v prihodnje

Ponovno smo vstopili v obdobje, ko vsakdo med nami, tudi v podjetju, pogleda dogajanja v preteklem letu in se zamisli, kaj nas čaka v prihodnjem.

In kaj se je dogajalo v letu 2003 v TALUM-u:

Praktično smo zaključili s projektom modernizacije, ki je zraven posodobitve vseh proizvodenj zajela tudi posodobitve pomožnih dejavnosti in infrastrukture. Prenavljati smo začeli upravno zgradbo.

Ukvarjali smo se z zagoni in poskusnimi obratovanji naprav, ko ni manjkalo problemov na napravah, problemov s kakovostjo izdelkov in problemov povezanih s spremenjeno organiziranostjo, ter drugačnim načinom dela.

V prvi polovici leta smo zabeležili krepak padec naročil rondelic in izparilnikov.

Platinirane plošče smo poskušali uporabiti za izdelavo smučič in na področju klimatizacije za izdelavo hladilnih stropov.

Na področju laboratorijskega preizkušanja je v skladu s standardi potekalo certificiranje, na področju proizvodnje za avtomobilsko proizvodnjo smo izvedli vse priprave za certificiranje.

Prvotno zamisel o povsem novi proizvodnji platišč smo spremenili in skušamo projekt realizirati z manjšimi koraki. Pripravljali smo vse potrebno za izvedbo reorganizacij livarn in proizvodnje platišč, ki bo zaživelo z novim letom. Ob preverjanju dogajanj v preteklosti se nehote porajajo vprašanja: "Kaj nas čaka v bodoče? Kaj bo novega? Kaj bo drugače?"

Na kratko lahko zatrdim, da se bomo še naprej in povsod izboljševali, da se bomo skušali prilagajati razmeram v našem okolju in da bomo iskali nove priložnosti.

Torej se bodo tudi v bodoče dogajale spremembe in prav je tako, saj bomo le z njimi zagotovili naš nadaljnji napredek!

Srečno!

Ob izjavi, ki sem jo pred leti dal na Svetu delavcev, da bo podoba TALUM-a povsem drugačna, kot je bila tedaj, sem se tudi sam nekoliko zdrznil. Tedaj druga faza modernizacije še ni bila v celoti jasna, niti obseg ni bil v celoti definiran, čeprav smo projekt v različnih verzijah pripravljali že vrsto let. Danes lahko ugotovim, da smo naredili celo več, kot smo načrtovali in da smo realizirali domala vse ideje.

Povečali smo primarno proizvodnjo in zaključili njeno modernizacijo pričeto že v letu 1984. V celoti smo izpolnili vse zahteve na področju varovanja okolja in pogojev dela, za nove kot tudi obstoječe naprave. Podvojili livarniške zmogljivosti, zmogljivosti proizvodnje rondelic in izparilnikov. Uredili objekte in infrastrukturo.

Ne bi bilo prav, če bi trdili, da je delo končano. Nadaljnji napori bodo predvsem usmerjeni v povečevanje proizvodnje uspešnejših programov, izboljševanju kakovosti izdelkov in zniževanju stroškov na vseh ravneh našega delovanja. Čaka nas torej naporno in dolgotrajno delo, preden bomo lahko rekli, da je projekt MPPAI II v celoti zaključen. Smo torej na zaključku enega in prav je, da pričnemo z naslednjim razvojnim korakom. Ta mora sloneti na prednostih, ki jih v TALUM-u imamo.

Usposobljen kader, ki zraven vsakdanjih in rutinskih opravil razmišlja in se ukvarja z razvojem tehnologij in izdelkov. Pridobljena znanja in izkušnje iz MPPAI so bogata popotnica za nove projekte.

Tekoči aluminij proizveden v elektrolizah lahko pomeni prihranek na energiji in času v kolikor ga takoj uporabimo za izdelavo končnega izdelka.

Opremljenost za recikliranje sekundarnega aluminija. Vse več izdelkov iz aluminija se po izteku življenjske dobe ponovno predela. Ker sestava in čistost takšnega aluminija nista vedno določljivi, jo je mogoče popraviti z uporabo "svežega primarnega aluminija" in kljub temu izdelati zahteven proizvod.

Infrastruktura, ki je zasnovana tako, da dopušča povečevanje ali navezovanje novih uporabnikov.

Tudi razpoložljivost prostora za nove projekte je ena od pomembnih prednosti.

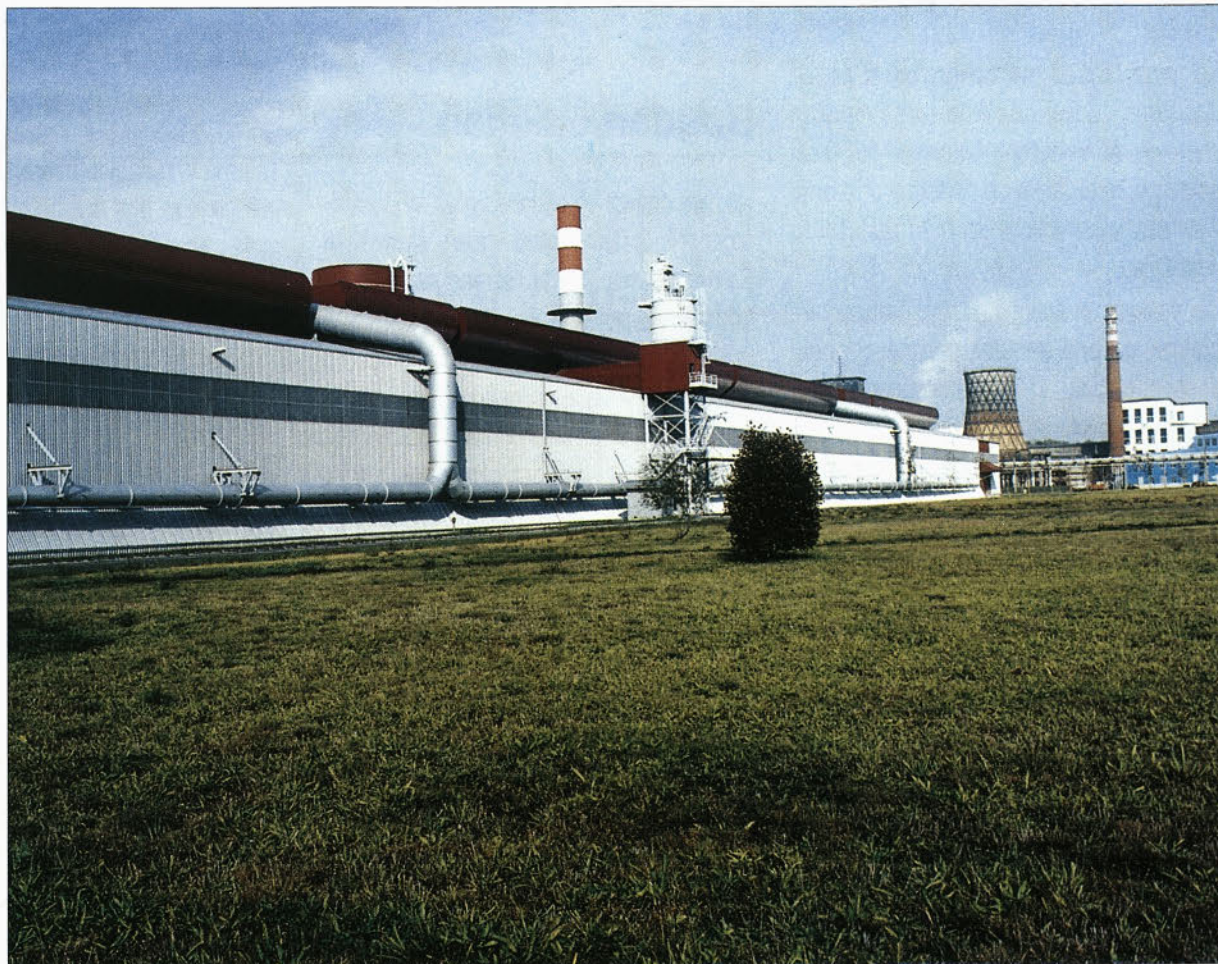
Ob upoštevanju naštetih prednosti želimo svoj razvoj usmeriti v zahtevne, množične proizvode iz aluminija. To nikakor ne bo lahko in kratkotrajno delo. Šele v obdobju petih do desetih let bomo lahko govorili o novih programih. Da bi to dosegli, bo potrebno izvajati tržna raziskovanja, izdelovati prototipe in uvajati prototipne proizvodnje, prestati vsa preverjanja in preizkušanja pri uporabnikih in šele za tem pričeti z investicijskimi projekti, ki se zaključijo z novo proizvodnjo.

Na vsej tej razvojni poti bomo morali bolj kot do sedaj sodelovati z razvojnimi/raziskovalnimi institucijami, šolami, proizvajalci opreme in seveda tudi kupci. Ena od poti lahko vodi tudi k skupnim projektom več partnerjev, kjer pač vsakdo prispeva k projektu svoj delež in računa pri tem na delež pri izkupičku iz projekta.

Ena izmed priložnosti se nam navkljub vsem zapletom kaže pri proizvodnji platišč. Namreč vsaj en segment te proizvodnje poznamo in obvladamo, vprašanje je le ali sami ali s katerim partnerjem lahko najdemo skupen interes in to priložnost izkoristimo.

Morda bi za konec lahko na enak način kot pred leti napovedal, da bo TALUM v naslednjem desetletju proizvajal velik delež novih proizvodov.

Bojan Žigman

Podelitev priznanj

Letos smo med dobitnike najvišjega Talumovega priznanja Zlati metulj zapisali peti naših sodelavcev. Priznanja so dobili za življenjsko delo, za uspešno delo v zadnjem letu oziroma zadnjih nekaj let in izredno za dosežke v Talumu. Vprašala sem jih, kaj jim pomenijo priznanja in nagrade, kaj zlati metulj, ki je največ, kar daje Talum?

Vili Korže

Priznanje, ki sem ga prejel je bilo zame eno samo veliko presenečenje, saj sploh nisem vedel, da sem bil predlagan.

Ob prvih govoricah, da sem prejemnik zlatega metulja, sem mislil, da gre za šalo oz. rahlo "zafrkancijo" nekaterih. Šele ko je zadeva postala uradna, sem začel razmišljati in si postavljati vprašanja. Spomini se ti vrnejo v preteklost in poskušaš opraviti inventuro svojega dela v podjetju. Spomniš se na vrsto del, ki si jih opravil, problemov in težav, s katerimi si se srečeval, pa tudi uspehov, ki si jih dosegel.

Ko razmišljaš o priznanju, se ti pojavi vprašanje: "Zakaj pa ravno jaz?" Prepričan sem, da je v našem kolektivu še dosti delavcev, ki bi lahko ob podelitvi priznanja stali na mojem mestu oz. bi si zaslužili to priznanje.

Ob vsakem priznanju, ki ga posameznik prejme, ga prvi trenutek prevzamejo neki posebni občutki, ki jih je z besedami težko opisati. Človek v takem trenutku občuti ponos, da je nekdo opazil tvoj trud, zalaganje oz. da je nekdo zadovoljen s tvojim delom.

Priznanje je zame nov izziv. Po zakonu fizike vsaka akcija izzove reakcijo, tako je tudi pri priznanjih. Vsako priznanje, ki ga človek prejme, ni samo priznanje za dosedanje delo, ampak velika obveza za v naprej.

Nikoli nisem pri svojem delu razmišljal o pohvalah, nagradah, niti o tem, koliko sem zaslužen za realizacijo nekega cilja oz. dosega uspeha.

Prepričan sem, da je za dosego cilja potrebno delo vseh v določeni skupini. Zato tudi priznanje, ki ga posameznik prejme, ni priznanje samo njemu, temveč celi ožji in širši delovni skupini iz katere prihaja.

Nekoč so dobili priznanja le starejši delavci, že vrsto let pa so med dobitniki tudi mladi, ki so se dokazali s svojim delom. Letošnja nagrajenca, Bogdana Lukmana, ki je kot član komisije za priznanja, dal svoj glas že marsikateremu sodelavcu, in Silva Skerbiša, sem vprašala, če sta doslej že daj razmišljala o tem, da bi bila dobitnika zlatega metulja.

Bogdan Lukman

Ne, vse do leta 2002, ko sem bil med predlaganimi, o tem sploh nisem razmišljal. Šele takrat sem, glede na rangiranje predlogov, prvič pomislil, kaj če ga dobim tudi sam. Takrat nisem bil v ožjem izboru. To leto je bila situacija drugačna. Ko sem na komisiji slišal, da sem ponovno predlagan, mi je moralna dolžnost narekovala, da se kot član komisije pri obravnavi mojega predloga umaknem. Priznanje meni, je priznanje tudi mojim sodelavcem, v okolju v katerem delam, je pa tudi obveza za dobro delo naprej.

Osebnostno priznanje pomeni več kakor nagrada. Menim, da s priznanjem po dobro opravljenem delu, sledijo tudi nagrade. Metulj, ki sem ga prejel, je veliko priznanje in nagrada, trenutno najvišje v Talumu. Zelo sem ponosen nanj in na svoje ožje in širše sodelavce, ki so mi na

tako ali drugače pripomogli, da sem med prejemniki zlatega metulja.

Silvo Skerbiš

Nikoli mi ni prišlo na misel, da bi lahko dobil zlatega metulja. Delam in o tem ne razmišljam. Vem, kaj moram delati in vem, da delam za dobro fabrike in za svoje preživetje. Lepo je, da imamo takšne oblike nagrajevanja. Kar nekaj ljudi me je spoznalo na cesti, saj so slišali in brali o podelitvi in videli fotografijo. Izredno veselje sem naredil tudi hčerkici, ki je vsem povedala, da je ati v časopisu.

Je pa trema, ko te povabijo na oder. Ne veš, kako bi se postavil, kam gledal, poslušalš obrazložitev, same lepe stvari in šele takrat se zavedaš, kako pomemben je vsak človek, vsak člen v verigi naše proizvodnje.

Mehtsun Berhane

Nad podelitvijo priznanja sem bil presenečen, saj so moji sodelavci skrivnostno molčali vse do dne, ko sem se moral fotografirati za Aluminij.

Zlati metulj je priznanje za vse nas, kajti brez dobrih sodelavcev ne dosežeš veliko. Naša skupina deluje usklajeno, znamo si pomagati, drug drugega poslušati in probleme prediskutirati. Delo v laboratoriju je sicer rutina, vendar vedno sledimo novostim, dograjujemo svoje strokovno znanje in si nabiramo nove izkušnje. Že dolgo ne moremo zaupati le eni sami analizi. Opraviti moramo še dve ali tri primerjalne analize z drugimi metodami, da je rezultat ta pravi.

Takole bom rekel: razumevanje sodelavcev, dobri odnosi med vodjem in podrejenimi, če vse to "klapa", potem so rezultati. Jaz se v naši skupini dobro počutim in rad tukaj delam. Moj zlati metulj je rezultat skupnega dela in zato sem zelo vesel.

Bojan Žigman

Bojan Žigman je dobil zlatega metulja izredno. Odločil se je, da namesto izjave o tem, kaj mu pomeni priznanje, kot član uprave spregovori o razvoju Taluma. Tekst smo objavili na tretji strani.

Vera Peklarič

Srečanje upokojujencev

Ob 49. tovarniškem prazniku se je letos ponovno zbralo veliko število bivših delavcev Taluma in njegovih hčera. Čeprav jim nismo pripravili posebnega programa, so poudarjali, da je za njih najbolj pomembno srečanje z nekdanjimi sodelavci in prijatelji ter obujanje spominov. Predsednik Uprave jim je v svojem pozdravnem govoru na kratko predstavil dogajanje v Talumu in predvidevanja za prihodnje leto.

Darja Vodušek

Ravnanje z okoljem in laboratorijsko preskušanje

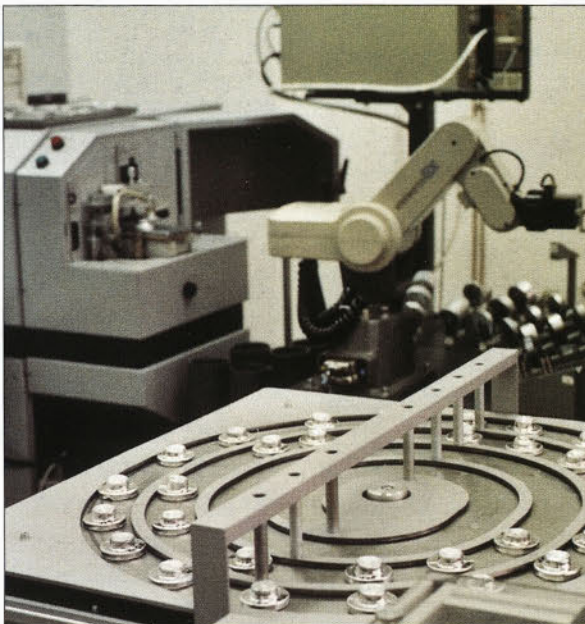
Namen prispevka je prikazati nekatere značilnosti ravnanja z okoljem v iztekajočem se letu, nekatere naše plane ter nekatere povezave med ravnanjem z okoljem in laboratorijskim preskušanjem.

Sam sistem ravnanja z okoljem ISO 14001 bo v naslednjem letu jeseni doživel recertifikacijo, kar pomeni, da bo prvo triletnje za nami. Ocenjujem, da smo to okoljsko orodje izkoristili v pravem času, v času razširjanja proizvodnih kapacitet in s tem uvajanja novosti na tehničnem in tehnološkem področju. Prejeli nismo nobene inšpekcijske odločbe za področje okolja, kar kaže, da smo se na spremembe v okoljski zakonodaji pripravili pravilno, predvsem pa pravočasno. Pravočasno zato, ker je pri nemalo zahtevah rok za uvedbo iz zakonodaje v prakso izredno kratek, razlog za to pa je v pospešenem prilagajanju ob vstopanju v Evropsko unijo. Sistema ravnanja z okoljem ter varnost in zdravje pri delu OHSAS 18001 nam bosta v veliki meri koristila pri dokazovanju skladnosti z zakonodajo, predvsem kot zavezancu za IPPC in za dve smernici Seveso. Izpolnjevanje zahtev po smernicah Seveso in IPPC so osnove za pridobitev integralnega okoljskega dovoljenja.

Kaj pomenita kratica IPPC in ime Seveso? IPPC (*Integrated Pollution Prevention Control*) pomeni, da imamo vzpostavljen nadzor nad celotnim področjem okolja (emisije v vode in zrak, ravnanje z odpadki) s takšnimi tehničnimi rešitvami, ki čim manj obremenjujejo okolje. Pridobljena licenca za okoljsko skladnost ni enkratno dejanje, temveč ga je treba stalno dopolnjevati. Pregledi bodo vpeljani na tri ali pet let.

Smernica Seveso pa ima ime po kraju Seveso v Italiji, kjer se je leta 1976 zgodila velika nesreča, ko je eksplodirala strupena kemikalija. Na osnovi večjih nesreč in ugotovljenih pomanjkljivosti je bila leta 1996 sprejeta smernica EU "Seveso" za sprejetje osnovnih preventivnih varnostnih ukrepov, da se podobne nesreče sploh ne bi dogajale ali vsaj redkeje in s čim manjšimi posledicami za ljudi in okolje. Seznam kemikalij, ki so pod drobnogledom večjega nadzora, je vedno daljši, količine skladiščenja na lokaciji pa vedno manjše. Področje varstva pred nesrečami s kemikalijami je zelo kompleksno (doslej poznamo že 21 milijonov kemičnih snovi), v njem pa se prepletata področji okolja in varnosti. Že vzpostavljena sistema za ravnanje z okoljem (ISO 14001) ter varnosti in zdravja pri delu (OHSAS 18001) bomo uporabili za vzpostavitev primerne nadzora varnosti pred nesrečo s kemikalijami. To pomeni, da bomo do 30. junija 2004 izdelali t. i. varnostno poročilo.

V okviru sistema ravnanja z okoljem je treba zagotavljati različne meritve okoljskih parametrov, da bi lahko dokazovali skladnost z zakonodajo. Rezultati meritev v letu 2002 dokazujejo, da nobeno področje (emisije v vode in zrak) ne krši dovoljenih emisijskih vrednosti. Del storitev pri nadzoru nad okoljskimi parametri izvajamo sami v laboratoriju DE Kontrola kakovosti, v manjši meri tudi za zunanja podjetja (monitoringi emisij v zrak, izdelava analiz odpadnih vod in ocen odpadkov). Te storitve lahko izvajamo, saj smo v letu 2001/2002 od Agencije RS za okolje pri Ministrstvu za okolje, prostor in energijo dobili licenco do konca leta 2004. Ta mesec nam je bila podaljšana tudi vel-

javnost pooblastila za odpadne vode za naslednje leto. Preostale meritve emisij izvajajo druga pooblašena podjetja.

Veljavnosti pooblastil za opravljanje različnih meritev po letu 2004 ne bo več mogoče podaljševati, saj bodo meritve lahko opravljali le tisti, ki si bodo pridobili akreditacijo v skladu s standardom ISO/IEC 17025. Za pridobitev licence je poleg akreditiranih postopkov vzorčenja in določenih parametrov potrebna tudi kakovostna izdelava poročil o obratovalnih monitoringih, kar pa daje veliko prednost domačim izvajalcem pred tujimi. Vzpostavljeni sistem kakovosti laboratorijskega preskušanja v DE Kontrola kakovosti po standardu ISO/IEC 17025 je pregleдалa Slovenska akreditacija (SA), tako da imamo možnost dobiti pooblastilo od Agencije RS za okolje tudi za naprej, vendar so postopki pri SA zahtevni in dolgotra-

jni. Ocenjujemo, da bomo uspešno zaključili postopek akreditacije in akreditirali prijavljene postopke na področju odpadnih vod (nekaj parametrov) in spektroskopije (Al in Al zlitine) v naslednjih 3 do 4 mesecih (poslati moramo le še dokazno dokumentacijo). Akreditacijska listina velja 5 let z možnostjo razširitve akreditiranih metod ob kontrolnih obiskih enkrat letno. Število akreditiranih preskusnih laboratorijev pri SA raste (trenutno jih je že 34), SA pa je letos jeseni postala z multilateralnim sporazumom polnopravna članica evropske in mednarodne družine akreditacijskih hiš (EA – *European Cooperation Accreditation* in ILAC – *International Laboratory Accreditation Cooperation*). Kogar zanimajo dodatne informacije, jih lahko najde na internetni strani www.sigov.si/sa. V Sloveniji, pa tudi širše, bo laboratorij DE Kontrola kakovosti družbe Talum, d. d., eden izmed prvih, ki bo akreditiran za analize aluminija in aluminijevih zlitin. To bo zelo pomembno za zagotavljanje kakovosti storitev laboratorija glede na proizvodni program družbe. Navedemo naj še, da je na Talumovi domači strani (<http://talum.info>) anketa DE Kontrola kakovosti, s katero želimo ugotoviti zadovoljstvo uporabnikov naših storitev.

Ob iztekajočem se letu se želim svojim sodelavkam in sodelavcem v DE Kontrola kakovosti zahvaliti za nemajhen trud pri obvladovanju novih instrumentov, postopkov, programske opreme in sistema kakovosti laboratorijskega preskušanja. Hkrati pa želimo sodelavke in sodelavci DE Kontrola kakovosti vsem odjemalcem naših storitev v delovnih enotah in službah ter vsem zunanjim odjemalcem obilo uspeha in zadovoljstva z željo po čim boljšem sodelovanju tudi v prihodnjem letu. Vsem v Talumu srečno 2004!

dr. Marko Homšak

Služba za varstvo pri delu

Poškodbe pri delu

Podatki o številu poškodb pri delu za obdobje I-IX 2003 nam kažejo, da se je število poškodb pri delu v primerjavi z enakim obdobjem lanskega leta povečalo za tri poškodbe.

Povečanje števila poškodb gre na račun poškodb v obratu litja platišč. Tam se je pripetilo 11 poškodb pri delu, v ostalih delovnih enotah pa 16 poškodb. Skupno se je v družbi Talum v obdobju I-IX 2003 pripetilo 27 poškodb pri delu.

Zaradi poškodb pri delu je bilo v obdobju I-IX 2003 izgubljenih 832 delovnih dni, od tega:

- 108 delovnih dni za poškodbe iz leta 2000
- 203 delovnih dni za poškodbe iz leta 2002
- 519 delovnih dni za poškodbe I-IX 2003

Na poti na delo in iz dela se je pripetilo 11 poškodb. Zaradi poškodb na poti je bilo izgubljenih 387 delovnih dni.

V obdobju I-IX 2003 se je pripetilo:

- 7 poškodb z BO do 7 delovnih dni
- 9 poškodb z BO od 8 - 15 delovnih dni
- 5 poškodb z BO od 16 - 30 delovnih dni
- 6 poškodb z BO nad 30 delovnih dni

Poškodbe z BO nad 30 delovnih dni so se pripetile v:

- DE Livarna 2 poškodbi
- DE Elektrolize 1 poškodba
- DE Vzdrževanje 1 poškodba
- DE Anode 1 poškodba
- DE Rondelice 1 poškodba

Na krilih aluminija

Beseda

Tudi ta mesec, podobno kot prejšnji, je odziv različnih avtorjev za Aluminij dovolj pester, vsebine so zanimive in smo lahko zadovoljni, da je nastala prava novoletna številka. Posebej je treba poudariti nadvse pomemben nagovor predsednika uprave, prispevke članov uprave in dobitnikov zlatih metuljev.

Pogosto se vprašamo, čemu vse to, kakšen smisel oziroma, kakšno moč ima beseda v današnjem času, ko ljudje najbolj potrebujejo varnost? Osebnostno menim, da ni bistvena samo informacija ali drug praktičen namen našega časopisa, pomembno je, da besedilo sploh lahko nastane tudi zaradi samega avtorja in tistih, ki ga prebirajo. Pri tem mislim na literaturo sploh, to neotipljivo snov, ki nas duhovno povzdiguje, nam razširja obzorje ali pa nam je v zabavo. Staro ljudsko reklo, »Beseda ni konj« na nek način zmanjša pomen besede. Pa ni res, beseda, posebej zapisana, je lahko mogočna in nevarna konjenica, odvisno od tega, kako jo uporabiš. Tudi narodi se niso zbrali po sliki, glasbi ali plesu, zbrali so se po jeziku – besedi. Lepote je itak na svetu vse manj, zato je dragocena vsaka beseda ali misel, ki jo človek iskreno nameni človeku. Ko sem pred kratkim po mobiju voščil sodelavcu za rojstni dan sem sprejel odgovor: »Hvala. Lep je občutek, ko se ljudje spomnijo nate.« Preprosto, pa ven-

dar za oba neprecenljive vrednosti, nič manj, kot če bi si v tistem trenutku podarila Piccasovo sliko.

Opora

Koliko so takšne in drugačne malenkosti vtakane v naši stalni praksi dela in komuniciranja v Talumu smo v Aluminiju večkrat pisali. Spomnite se komentarja iz lanskega decembra, ko smo razglabljali; kaj nam vse pomeni Talum? Med ostalim je bilo poudarjeno, da moramo večino drobnih ali velikih vprašanj skušati rešiti najprej sami pri sebi. Vendar pa je človeku vedno lažje, če ima oporo in se mu med tavanjem skozi ne vedno prijazne poti bivanja in dela ni treba zanašati zgolj na šibke lastne moči. Če je ta opora Talum, kar s svojim delom in obnašanjem nenehno potrjujemo, je tudi naša hvaležnost do Taluma toliko večja. Ta hvaležnost, če uporabim misel iz omenjenega komentarja, ni posledica prisiljene navezanosti ali strahu, kajti taka je hvaležnost psov. Predsednik je v novoletni zahvali delavcem jasno poudaril pomembnost te medsebojne soodvisnosti in moči, ki jo Talum s tem ima.

Pred kratkim so nas na novo ustanovljenem forumu proti zažigalnici v Kidričevem imenovali; *Talum kot država v državi*. S tem so nas hoteli prikazati v negativni luči, češ ravnamo mimo volje vlade in mimo volje lokalne skupnosti. Kakšen nesmisel.

Če bi se gospodje iz foruma potrudili, bi ugotovili, da mi nismo nikakšna država, temveč če že hočemo tovarno imenovati z drugim imenom, smo sodobno »Mesto Talum« z vsemi značilnostmi prijaznih prebivalcev.

Praznik

Posebni dogodki, ki so vezani na tovarniški praznik, vsako leto spremenijo ritem vsakdanjika in tako je bilo tudi letos. Najbolj pomembna je bila svečana podelitev zlatih metuljev. Pri tem je imela največ dela komisija in njena predsednica gospa Ivana Banič Kranjčević, ki že leta skrbi, da so nagrade pravično razdeljene. Letos zaslužijo posebno pohvalo za

pogum, ker so izbrali tudi svojega člana gospoda Lukmana. Mnoge naše delavce spoznavate tudi preko prispevkov v Aluminiju. Spomnimo se izjemnega intervjuja z gospodom Bojanom Žigmanom, ko je v članku »Spremenjena podoba tovarne je spremenila tudi nas«, razkril svojo osebnost in strategijo svojega dela. Vendar, če mi je dovoljeno presojeti, bi dejal, da je bil letošnji metulj med metulji gospod Mehtsun Berhane. Na sami podelitvi in zabavi, ki je sledila je bil zvezda večera, iz njega je žarelo naravno zadovoljstvo. Zakaj? Zato, ker pri njem ne gre samo za standardno priznanje, zaradi delavnosti in strokovnosti, ampak je to tudi dokaz, da je med nami normalno sprejet. Njegov vodja in predlagatelj, dr. Homšak, mi je razložil, da je Berhane med sodelavci prav zaradi svoje temne polti in drugačnosti toliko bolj zanimiv in ga imajo radi. V Talumu imamo dokaj mešano nacionalno strukturo delavcev in zaradi tega ni bilo opaziti večjih težav. Žal marsikje drugje te razlike ustvarjajo velike človeške travme. Očitno so to dojele tudi glasbeniki, ko so se pošalili na njegov račun; v Talumu ste nagradili enega, ki menda edini dela kot črnc. Mimogrede povedano, to je bila ena redkih svetlih točk »Ptujskih pet«, ki so bili najšibkejši člen našega praznovanja. Vrnimo se k Berhaneu, ki ga tudi sam pogosto vprašam: »Kaj si bil že spet na morju.« Vedno se temu nasmeji, kot da prvič sliši, v resnici to razume kot olajšanje in kot šalo.

Strategija

Ne more nam biti vseeno, v kakšni državi živimo. Talum je zaradi svoje specifičnosti nenehno izpostavljen različnim interesom, ki so mnogokrat na robu normalnega. To nam jasno pove, da za obstoj ni dovolj, če imamo znotraj tovarne še tako urejene

medčloveške odnose, proizvodnjo in poslovanje. Morda so prav zaradi tega nekateri delali svoje računice. Gospodje so očitno narobe razumeli naše geslo »lahkota prihodnosti«. Tega se da sicer različno tolmačiti; na primer tudi tako, da tovarno z lahko prodaj nekemu samo zato, ker navidez več ponuja. Takšne ideje je predsednik Danilo Toplek pravočasno prestregel in je že ob koncu prejšnjega leta z Nehrujevimi besedami jasno dal vedeti: »Nemoralno je žeti tam, kjer drugi sejejo, neumno pa je sejati, da bi drugi želi«. Naše geslo tudi ne pomeni lahkost aluminija, ker aluminij, če je še tako lahek, sam od sebe ne more leteti. Zato je treba prej nekaj narediti. Skratka, »lahkota prihodnosti« dobesedno pomeni; leteti na krilih aluminija s pravo posadko in v pravi smeri.

V pogojih, katere je Talum do sedaj premagoval je takšen »let« prava umetnost strategije vodenja. Grška beseda *strategos* pa pomeni *generalova umetnost*. Dovolj zgovorno! V knjigi *The Art of War*, »Umetnost bojevanja«, avtorja Sung Tsua je zapisano, da je bitka dobljena ali izgubljena, še preden se začne. Osebnost v to verjamem! V primeru zgodbe o Talumu je bilo več bitk, zato je vprašanje vseh vprašanj; kdaj je Toplek skoval zmagovito strategijo in sam sebe v svoji globoki notranjosti prepričal: »To vojno sem že dobil?« Kajti edino tako je bilo mogoče pripeljati Talum do točke, s katere je možno *Urbi et Orbi* - mestu in svetu, sporočiti; proizvodnja aluminija sodi med najsodobnejše v Evropi, kot takšna sodi med

strateške industrije Slovenije. Zato bi država morala omogočiti pogoje poslovanja Taluma podobno, kot so to uredile druge evropske države.

O čem sploh govorim

Govorim o normalizaciji oskrbe z električno energijo, kar je tudi ena osnovnih zahtev, ki jih je v svoji ponudbi lastninjenja Taluma družba SINAL ponudila vladni komisiji. Res je, da so se cene električne energije povečale, da polovica krške elektrike gre nazaj na Hrvaško, da so se zaostrele možnosti uvoza iz Avstrije, toda res je tudi, da so druge evropske države svojo aluminijско industrijo znale rešiti. Slovenija pa še ni izpolnila tistega minimalnega pogoja po katerem je možno normalno poslovati z aluminijem. Zato je, kot vam je znano, prodaja večinskega deleža v Talumu ustavljena.

Ni mi jasno in se vprašam, kaj pri vsem tem pomeni država. Ali so pri pripravi gospodarskega programa vlade za obdobje ob vstopu Slovenije v EU upoštevali podobne strateške primere, kot je Talum oziroma Impol, na katere je neposredno vezano 2500 ljudi, posredno pa še veliko več. Kaj o tem, na primer, meni strateško ekonomski svet vlade, svet v katerem so zbrani najeminentnejši akademiki, ki jih premore Slovenija. Ali je možno, da takšni strokovnjaki mirno gledajo, kako lahko v skrajnem primeru tudi propade ena najsodobnejših industrij v Evropi. Ali je možno, da prepustijo vse naključju v smislu, kot pravi Pessoa: »Življenje nas vrže v zrak kot kamen, mi pa tam gori govorimo; glejte, kako se premikam.«

2004

Predsednik uprave je lanski novoletni nagovor končal z besedami: »...ne bo nam dolgčas« in res je bilo zelo pestro in uspešno. Če ste podrobno prebrali letošnji nagovor, vidite, da nas 2004 čakajo zelo

resni problemi, toda pomembno je, da zgoraj omenjena prepričanost v končno zmago ni propadla. K prepričanju, ne samo v obstoj tovarne, ampak tudi v ohranitev doseženih človeških odnosov, vam za 2004 podarim del pesmi, ki jo Aluminij prvi objavlja:

Naj imam vse.
Naj vem vse.
Naj sem vse.
A kaj mi bo življenje,
če moja duša ne drhti od radosti,
če v meni ni toplega žara ljubezni
če v meni ni veselja.
Kaj mi bo vse,
če je v meni pusta dežela,
v kateri je vse tako, kot mora biti,
v kateri je vse urejeno,
v kateri je tako dolgočasno.

Kako naj prodrem na drugo stran,
tja, kjer cvetoče jabolane božajo oči,
kjer je mehko in milina,
kjer žubori življenje v vseh svojih barvah.

Pogovor s Stankom Vajdom

Rajši bi bil bit

Ko sem iskal gospoda Stanka Vajda za ta pogovor, ga ni bilo možno najti in sem se obrnil na vodjo DE dr. Zlatka Čuša. Njegova tajnica mi je rekla, da je nekam odšel z obiskom. »Spet obisk?« sem radovedno vprašal. »Ena tuja gospa je bila z njim. Rekel je samo, jaz grem, in sta odšla«, je skrivnostno pojasnila. Ko sem ga le dobil, sem ga najprej vprašal po ženski. »Je nova, prodaja fluorid. Stara je okrog 35 in zelo zelo simpatična,« je bil odgovor. Pri tem se je tako sladko nasmejal, in jaz z njim, da mi je telefon skoraj padel iz roke. Kdor še ni videl Zlatka smejati se, ne more reči, da ga pozna. Naključje je hotelo, da sem to žensko tudi sam srečal na upravi, ko je iskala gospo »Brižit Madal«. Na kratki poti do pisarne gospe Majalove sem uporabil najbolj vljudne stavke, ki se jih učimo na angleškem tečaju, in sem se ah in oh trudil narediti dober vtis. Moški se namreč zelo radi pustimo zapeljati, četudi se to ponavadi konča s trdimi padci. Tokrat pa sem le dobil lep nasmeh. To me vedno spomni, kako prav je imel pesnik Jesenin v svojem znamenitem stavku: »...ker bi bilo brez teh majhnih norosti nemogoče živeti na svetu«.

Malo je manjkalo, da bi se tudi pri Vajdi končalo enako končalo, kajti ko sam omenil, da bi naredila intervju za Aluminij, se je glasno nasmejal in tipično po svoje komentiral: »Zakaj jaz. Rajši bi bil bit kot to.« Mislil sem si; ni slabo, naslov že imam! No, ravno biti ga ni bilo treba, pomagal je tudi Čuš in pogovor je potekal lažje, kot sva mislila. Dobila sva se v skromni pisarnici. Tam ni bilo nobenega šnopsa ali vina, po čemer je elektroliza A, njegova prva ljubezen, nekoč slovela kot najboljši bife daleč naokoli.

Stanko Vajda je bil od samega začetka, vedno in pri vsem, nekaj posebnega. Toda tisto najvažnejše, kar ga določa, je njegovo nedoumljivo poštenje. O tem ni bilo debate, ne dvoma, lahko rečem, da smo ga vsi imeli za primer, za enoto poštenja. Nikdar se ni prepuščal nespametnemu osvajanju vsakdanjika samo zaradi videza ali forme. Vse kar je pridobil je plačal z zavestnim trudom. Tudi danes je enako. V svoji delovni enoti ne rine v ospredje, vztraja na lastnih idealih kot pravi stari partizan, ki švoje plemenito poslanstvo in pogum šteje za nekaj normalnega, nekaj, kar človek mora storiti in ga z nobeno ukano, ki jih življenje vsiljuje, ni možno spreobrniti. Zato je prav, da ga vsi malo boljše spoznamo.

Tvoji začetki v aluminiju?

Vajda: Začel sem 20. 10. 1981 v elektrolizi A kot pripravnik in nato tehnolog. Leta 1984 sem prevzel odgovorno funkcijo vodenja obrata. Takrat smo v obeh elektrolizah proizvajali okrog 46.000 ton aluminija in je bilo 330 delavcev.

Danes proizvajamo skoraj 120.000 ton in je v obeh elektrolizah z vsemi pomožnimi deli le 210 delavcev.

Ali lahko na kratko opišeš takratno elektrolizo A?

Vajda: Težko, če se malo pohecim, ker je nikoli nisi videl cele. Pogled se je končal že pri eni grupi, posebej zjutraj, ko so poleg elektrolizerjev še delali klinarji, masarji, phalci, transport in drugi. Ozračje je bilo grozovito, ljudje črni, vendar samozavestni in nasmejani. Klinarji, danes bi temu

rekli zamenjava anod, so bili razred zase. Oni niso doživeli nič dobrega, njihovo delo je bilo nevarno in težko, vendar korektno opravljeno. Enkrat sva z Borutom Srečkovičem, takratnim vodjem obrata, ko ni bilo dovolj klinarjav, delala eno izmeno in se še danes spomnim, kako sem bil potem utrujen in izčrpan. Dobro veste, da sem kmečki otrok in navajen vsakega dela, toda takrat sem komaj preživel. Klinarji so se zavedali, da brez njih elektroliza pade, zato so bili tudi najbolj glasni pri iskanju svojih pravic.

Sreča, da so vse te težave za nami. Zanimivo je, da so klinarji celo izvedli prvi in edini mini štrajk v elektrolizi?

Vajda: Res je. Razmere v tovarni so bile neurejene. Tiste dni sem bil slučajno odsoten in podrobnosti ne poznam. Vem, da je bilo delo kljub temu organizirano in opravljeno. Pravega štrajka v elektrolizi itak ne more in ne sme biti.

Elektroliza C?

Vajda: To je zame, in verjamem za vso našo generacijo, bil sen. Sen, ki se je uresničil. Začel sem s tečaji za procesno vodenje in tehnologijo. V končni fazi sem bil skupaj z vodji izmen in tehnologi za šest tednov na šolanju v Franciji. Prva konkretna naloga je bila priprava in štart celic. Pri tem je glavni nadzor vodil gospod Roma, legenda Pehineya, človek, ki nam je najbolj ostal v spominu. Prvo celico št. 201 smo zagnali februarja 1988. Od maja 1988 do danes delam kot vodja obrata elektrolize C.

Kaj tebi osebno pomeni biti vodja elektrolize C, edine tovrstne proizvodnje v Sloveniji, ki jih je samo pet v Evropi z najsodobnejšo tehnologijo pridobivanja aluminija v svetu?

Vajda: O tem veliko ne razmišljam, da bi se zaradi tega "vun metal", mi še na misel ne pride. Pač delam svoje

delo in me tu pa tam drugi spomnijo, ko me ogovorijo: gospod obratovodja. Takrat se zavem tega. Nekoč, v hali A ali B, je ta funkcija pomenila več, sedaj pa tehnika diktira delo, poleg tega smo odvisni od vzdrževanja, energetike, livarne in drugih.

Vendar občutek, ko prihajaš v to mogočno dvorano kot v kakšno svetišče, ko se čudeži pretvorbe prahu glinice v aluminij dogajajo pred našimi očmi, človeka za trenutek ustavi, predrami... Ali je za tebe to le rutina?

Vajda: To pa je drugo in to drži. Ko so ljudje ob dnevu odprtih vrat prišli sem, so rekli: »To je torej ta čudežna hala.« Mi, ki temu vsakodnevno sledimo vemo, da se aluminij ne dogaja sam od sebe, da je treba bdeti in skrbeti za vsako podrobnost.

Seveda, samo človek lahko dela čudeže, zato me zanima, katere so tvoje glavne dnevne aktivnosti v smislu vodenja procesa?

Vajda: Dnevi so si fejest podobni. Zjutraj vedno začnem s pregledom analiz celic na železo in silicij v zadnjih 24 oziroma 48 urah. Vsako povišanje vsebnosti železa, ne glede na vzrok, me spravi v slabo voljo. Na osnovi tega planiramo nadaljnje delo. Nato pregledam poročila, zastoje, napake na celicah in opremi, ki jo uporabljamo. Sledi podrobnejši pregled vseh celic, ki izstopajo po rezultatih iz poročil, seveda v negativnem smislu. Vsak dan obhodim kompletno elektrolizo od celice do celice, če so kakšne »rdeče lučke«, ki jih je treba reševati.

Moram omeniti, da v obrat elektrolize C sodijo še: čistilni napravi za suho čiščenje plinov, naprava za čiščenje črpalnih loncev in cevi, transport glinice in elektrolita in kompresorji. Za nemoteno delovanje omenjenih aktivnosti je potrebno vložiti veliko truda, zato so nujni vsakodnevni stiki z vzdrževanjem kot celoto. Sodelujem tudi s

skupino za obnovo elektroliznih celic, naročam vsa potrebna orodja, itd,.. Pogosto opazujem ljudi pri menjavi anod, črpanju, dvigovanju anodnih tokovodnikov itn.

Vem. Sodelovanje z ljudmi je skrivnost uspeha vsakega vodje. Kako ocenjuješ dosežene razmere?

Vajda: Skupaj nas je 84. Vsakega osebno dobro poznam, razen nekaterih najmlajših. Trudim se in mi kar uspeva ohraniti dobre odnose. Ne dovolim skrivanja glede dela ali drugih obveznosti. Znamo en drugemu odprto povedati mnenje, tudi do zamer prihaja. Znamo se tudi hecati.

Že nekaj let na steni elektrolize stoji grafit »Vajda nekoč in danes«, pod njim so te narisali v vojaški kapi in čeladi. Na samem vhodu v elektrolizo pa z velikimi črkami piše: »Hočemo normalne(večje?) plače« Pri vhodu v halo A je pisalo »Pekel«. Ali je to del vaše komunikacije in folklore?

Vajda: Od nekdanj smo v elektrolizah navajeni na kritiko in to, da si nas včasih malo bolj privoščijo. Če grafiti niso žaljivi jih pustimo. Od »pekla« smo daleč stran, tako da se v hali C žalitve dogajajo le izjemoma. Če so delavci ocenili, da sem vojaško strog, lahko to na svoj način tudi povejo in me v tem primeru ne moti. Kar se pripombe na plače tiče, vemo, da nikdar ne bomo popolnoma zadovoljni. Za hec sem jim črko P zamenjal s H, toda hitro so to ponovno spremenili nazaj. Moram pa povedati, da ljudje razumejo situacijo Taluma, vidijo da napredujemo, da živijo s tovarno in da jih je zadnja dodatna plača zelo pomirila.

Ko človek opazuje delo v elektrolizi se mu zdi, da vse teče gladko, brez problemov. Vemo pa, da vse ni tako?

Vajda: Zaradi dopustov in drugih opravičenih izostankov delavcev imamo občasne težave pri organizaciji dela. Poleg rednega dopusta, vsak delavec v izmeni dobi en dan na mesec zaradi 40 urnega delavnika, ki ga lahko koristi kot ure v dobrem. Poleg tega mlajši delavci lahko koristijo porodniški dopust, ki se bo od sedanjih 15 dni povečal na 45 v prihodnjem letu. Tako prihaja do viška ur, ki jih ne morejo koristiti. Drugi problem vidim pri vzdrževanju. Po njihovi reorganizaciji in dislokaciji delavnic so se odtujili od naših problemov, kot da bi pozabili, da pri nas zaostan-

Tako so delali leta 1966

Foto: Stojan Kerbler

ka pri delu ne sme biti. Ne da bi jih kritiziral, toda boli me, ko tako ležerno prelagajo delo in po nepotrebnem koristijo nadure. To tudi ni pošteno do naših ljudi.

Ali dr. Čuš to ve, kako to rešujete?

Vajda: Ve in poskuša rešiti na višjih nivojih. Mogoče ga premalo opozarjamo in tega ne čuti tako kot mi v proizvodnji. Kar se pokrivanja dopustov tiče si pomagamo s študenti, toda to je samo poleti in ne reši vsega. Tudi sami bi morali več narediti na ta način, da bi dopuste koristili enakomerno skozi celo leto, ne pa vse naenkrat, večinoma poleti. Osebno se trudim to dopovedati delavcem in z lastnim primerom iz solidarnosti do drugih sem poleti odsoten le na kratko. Zdi se mi, da sva midva z Vladom stalno tu. Poleg tega si pomagamo na ta način, da ljudi predstavljamo po potrebi iz izmene v izmeno, tako da nadure našim delavcem dajemo le izjemoma.

Rezultati?

Vajda: Povejo vse sami. Trud, ki ga vlagamo, se vidi in nimam kaj dodati, ker boljši rezultati skorajda ne morejo biti. To niso papirji, to so kile in tone. Pri nas je vse možno izmeriti. Kvaliteta anod sledi našim potrebam. Kmalu bomo vgrajevali povsod zarezane anode, ki so se pokazale boljše in jih anodarji znajo kvalitetno proizvajati.

Ali meniš, da ostali v Talumu dovolj poznajo elektrolizo?

Vajda: Ne, zagotovo ne. Vsi bi se morali bolj potruditi na tem, posebej pa vodje izmen iz drugih obratov, ki tudi pogosto pokažejo svojo nevednost.

Ali si bil kdaj kaznovan?

Vajda: Ne. Sem pa kaznoval sam sebe. Še v času, ko ste bili vi direktor proizvodnje, ste mi ponudili kadrovske stanovanje in sem ga odklonil, ker sem menil, naj ga dobi tisti, ki ga bolj nucajo. Svoj stanovanjski problem sem rešil sam na vasi in tako zapravljal možnost, da bi pozneje to stanovanje ugodno lastnil. Kot član disciplinske komisije pa sem dostikrat kaznoval druge.

Sinoči so na televiziji povedali: »V Ramalo so spet vdrlri tanki in ubili štiri Palestince. Med ubitimi je ena šest letna deklica,« in konec, brez obrazložitve. Kako to doživljaš?

Vajda: Nisem slišal in bolje, da ne. To je za mene nekaj groznega. Odnos do ljudi, živih ali mrtvih je na dnu. Ne znam povedati oziroma nimam besed, da bi pojasnil svoje misli. Če dovolite vam pojasnim na primeru, ki sem ga pred kratkim doživel na pogrebu mlajše ženske. Pogrebniiki so tako malomarno in nespoštljivo opravljali svoje delo, da sem jokal od muke. Očitno vinjeni so morali enega celo zamenjati. Tudi pri palestinski deklici ni bilo dovolj, da se takšni zločini dogajajo, ampak to povejo tako, kot da gre za povoženo mačko, čeprav je tudi to živo bitje. Ne vem, morda sem jaz v takšnih letih, da me to bolj prizadene kot prej.

Ali bi rad še kaj povedal?

Vajda: Po naravi nisem zahteven. Ko sem povedal, da rad prihajam v službo sem mislil na Talum kot celoto. Posebej danes, ko je tovarna tako čista, ko imamo tako lepo upravno zgradbo... Ponosen sem na Talum in upam, da bom tukaj učakal penzijo.

Ivo Ercegović

Odpadni aluminij v Talumu - muha enodnevnica?

Prenova Taluma in dosežki zadnjih let, obiskovalcem ter zaposlenim vzbujajo zaupanje v prihodnost podjetja. Ob pogledu na nove obrate ter statistiko, ki kaže vsakoletno rast proizvodnje, si je težko predstavljati kaj drugega kot nadaljevanje uspešno začrtane poti.

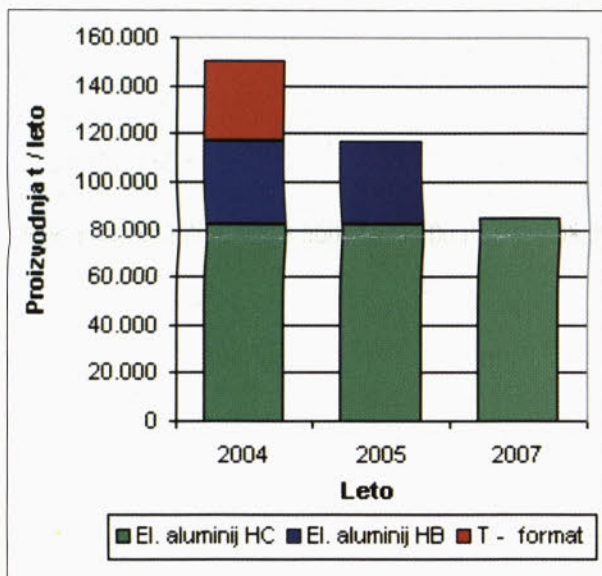
Ali je res popolnoma tako ?

Nenehna rast cen surovin - še zlasti električne energije, uvedba carine na uvoz kupljenega aluminija in silicija po vstopu Slovenije v EU, nižanje prodajnih premij, ... še bi se kaj našlo, kljub povečevanju obsega prodaje slabšajo pogoje poslovanja.

Na našete dejavnike nimamo nikakršnega vpliva in kaj slaba tolažba je dejstvo, da se tudi velik del evropske konkurence srečuje z enakimi težavami.

Kako bo z oskrbo s surovinami po letu 2004 ?

Inštalirane naprave in proizvodni program Taluma omogočajo ob ustrezni oskrbi s surovinami letno prodajo v obsegu 150.000 do 160.000 t.

- Z vstopom Slovenije v EU bo potrebno ob uvozu primarnega aluminija plačati carino. Nakup tovrstne surovine bo tako postal nerentabilen, količina razpoložljivega aluminija za prodajo pa se bo zmanjšala pod 120.000 t / leto.
- V letu 2007 je predvidena ustavitev obratovanja elektrolize B, zaradi česar se bo količina aluminija zmanjšala pod 90.000 t / leto.

Posledice takšnega razpleta dogodkov v naslednjih letih so zelo očitne:

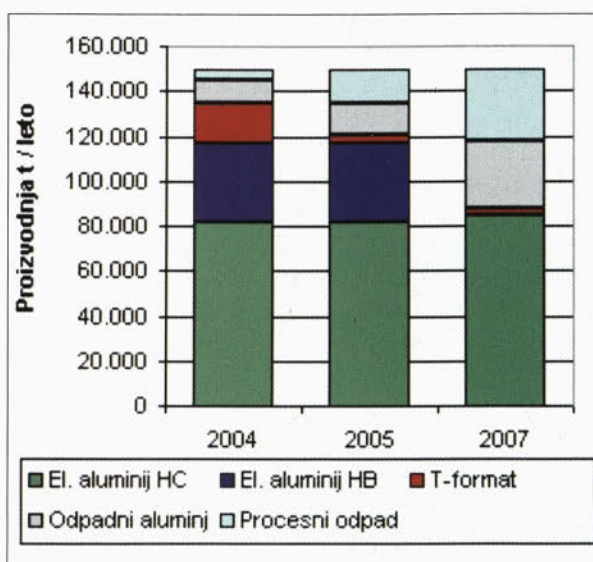
- Za vsako prodano tono proizvoda bomo iztržili manj kot danes
- Proizvodnja bo iz leta v leto manjša !?

Črnogledi uvod ni namenjen vzpodbujanju pesimizma vendar je prav, da se zaposleni zavedamo težke situacije oz. nevarnosti za naš obstoj.

Šele ko bomo popolnoma sprejeli dejstvo, da veljajo kruta pravila konkurenčnega boja tudi za nas, bomo sposobni sprejemanja pravih odločitev in izvajanja potrebnih ukrepov - tega ne bo nihče storil namesto nas.

Kaj lahko storimo ?

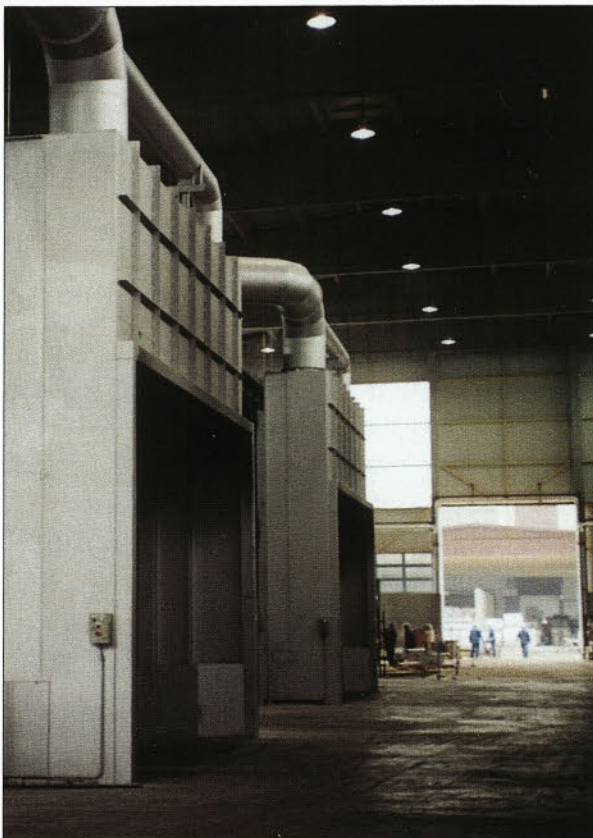
NAJPOMEMBNEJŠA NALOGA JE OHRANITI OBSEG PROIZVODNJE V ČIM VEČJI MOŽNI KOLIČINI !

- **Procesni odpad** je krožni material iz proizvodnje profilov, ki ga je Talumu že začel dobavljati Hydro Aluminium. Namenjen je predvsem proizvodnji drogov.
- **Odpadni aluminij** je surovina, ki jo kupujemo od zbiralcev odpadnega materiala in v Talumu še vedno nima ustrezne veljave.

Iz grafa je natančno razviden način, s katerim nameravamo ohraniti proizvodnjo. Postopno povečevanje uporabe odpadnih surovin bo nadomestilo primankljaj zaradi previsokih stroškov nedostopnega primarnega aluminija.

Naloga nikakor ni enostavna saj gre za specifične materiale v omejenih količinah, katerih uporaba je zaradi oblike,

onesnaženosti in kemične sestave mnogo težavnejša od uporabe primarnih surovin.

Kako bomo to storili ?

Prvi koraki so bili narejeni že pred nekaj leti. Čas do danes je bil koristno uporabljen za navezovanje stikov s potencialnimi dobavitelji, spoznavanje materialov, posodobitev talilnih agregatov in spremljajoče opreme.

Glede na velika pričakovanja je uprava Taluma pripravila strategijo, ki že v naslednjem letu predvideva podvojitve količin sekundarnih surovin in kasneje vzdrževanje trenda povečevanja.

Za realizacijo planov bo potrebno posodobiti nekatere procese, v kratkem pa bo prišlo do naslednjih organizacijskih sprememb:

- Delitev **DE Livarna** na dve delovni enoti
  - **DE livarske zlitine** - vodja **KROŠL MARJAN**
  - **DE gnetne zlitine** - vodja **PURG MIRAN**

Ustanovitev nove službe **UPRAVLJANJE S KOVINAMI** - vodja **BANKO ZVONE**

Vedno večji pomen aluminija v katerikoli obliki zahteva gospodarnejši pristop do porabe posameznih vrst vložka. To je mogoče zagotoviti le, ko je odgovornost za razporejanje centralizirana.

Osnovne naloge službe bodo predvsem:

- zagotovitev virov nabave odpadnega aluminija
- povezovanje ključnih oseb iz posameznih Služb in DE
- zagotovitev pretoka informacij, potrebnih za smotno izrabo razpoložljivih surovin na realciji Nabava - Proizvodnja - Prodaja - Finance

Organizacijskim spremembam bodo sledile spremembe in izboljšanja na področju logistike, skladiščenja, manipulacije in ne na zadnje nove investicije z namenom učinkovitejše izrabe materialov.

Kje smo danes ?

V letu 2003 bomo v proizvodnji uporabili približno 8.000 t odpadnega aluminija, v zadnjem kvartalu pa redno dosegamo porabo v rangi 1.000 t mesečno. To je največ, odkar smo pred 4 leti s tovrstno dejavnostjo pričeli, a v primerjavi z zastavljenimi cilji še bistveno premalo.

Kot zelo pomemben napredek štejem dejstvo, da v livarni gnetnih zlitin beseda »ŠROT« ne pomeni več nekaj slabega, nepotrebne, pač pa se zaposleni že zavedajo vrednosti in pomena dejavnosti.

Ščasoma se bo razumevanje razširilo, govorili pa bomo le še o aluminiju - brez pridevnikov. To bo dobra popotnica za leta, ki prihajajo in upam odgovor na zastavljeno vprašanje v naslovu.

Zvone Banko

Komuniciranje-umetnost dialoga

Tatjana Zidar Gale je diplomirala na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Na Fakulteti za družbene vede je vpisala magistrski študij iz komunikologije. Končala je prvo stopnjo izobraževanja iz nevrolingvističnega programiranja in si pridobila mednarodni certifikat in naziv praksa NLP. V letu 1999 je končala še izobraževanje druge stopnje NLP in pridobila naziv master poslovnega komuniciranja. Že več let vodi seminarje in delavnice retorike in komunikacije. Svoje znanje nenehno izpopolnjuje pri domačih in tujih strokovnjakih. Je avtorica knjig *Retorika, moč besede in argumenta* in *Moč dialoga*.

V Talumu je o umetnosti komuniciranja predavala udeležencem različnih nivojev. Če pogledamo ocene delavnic, so bili z njenim izvajanjem zadovoljni. To potrjujejo tudi izjave štirih udeležencev zadnjega seminarja. Za mnenje sem prosila tudi gospo Tatjano Zidar Gale in ji postavila nekaj vprašanj. Takole je odgovorila.

V Talumu prihajate že nekaj let. Vsako naslednje predavanje je v bistvu nadgradnja prejšnjega. Vmes je bilo kar nekaj premora. Ste morali znanje obnavljati? Kakšno je bilo sodelovanje: vi – skupina?

V Talumu sem bila prvič marca 1999, imeli smo delavnico medosebnega komuniciranja za tajnice. Z menedžmentom pa smo začeli junija in nadaljevali jeseni 1999. Do danes smo bili »najbolj temeljiti« z operativnim in srednjim menedžmentom: z vsako skupino smo se dobili kake štiri oziroma petkrat. Program je zasnovan tako, da se vsebine delavnic nadgrajujejo oziroma dopolnjujejo.

Seveda je treba na začetku vsake delavnice stare vsebine ponoviti. Pri komuniciranju je tak način nujen; pa ne zaradi pozabljanja (delno tudi). Človek je namreč v določenem obdobju bolj usmerjen v ena, drugič pa v druga komunikacijska orodja – odvisno od trenutnega položaja in razmer, v katerih se je znašel. Zato lahko popolnoma isto vsebino v dveh različnih srečanjih različno sprejema ali celo razume. Vsakič ponavljamo na drugačen način – enkrat je to obnavljanje najpomembnejših pojmov, lahko so to t.i. case studyji (študije primerov) ali pogovori o uporabi vsebin prejšnjih srečanj v praksi ...

Sodelovanje je bilo vedno dobro – vsaj sama sem imela tak občutek. Vsebine programa smo z udeleženci povezovali z njihovo prakso, zato smo skupaj iskali možnosti, kako to udejanjiti pri njihovem delu. Res se je pojavil kak pomislek, da je teorija eno, praksa pa drugo. Ugotovili pa smo, da je pravzaprav vse v nas samih – od nas je odvisno, kako se bomo v stresnih ali konfliktnih situacijah odzvali. Naš odziv pa bo sprožil tudi odziv sogovornikov. Če se bomo torej napačno odzvali, bodo tudi sogovornikovi odzivi napačni ali neprimerni. Naš moto je zato bil: *pomen komuniciranja je v reakciji, ki jo izzovemo pri sogovorniku*.

Se vam zdi, da se dober vodja rodi, ali se je mogoče teh sposobnosti tudi naučiti?

Zaželeno je imeti oboje.

V medosebnih odnosih pogostokrat pravimo, da nekdo najprej premisli, potem se odzove, eden pa se najprej odzove, potem premisli, a škoda je lahko že narejena. Zato so osebnostne značilnosti prav gotovo pomembne.

Če pa poznamo temeljna orodja komuniciranja in načine, kako se pogovarjati, lahko svoje reakcije nadzorujemo. Torej vemo, kaj storiti s svojimi čustvi, kako jih obvladati, kako jih usmeriti v konstruktiven pogovor ... Zato lahko pričakujemo spremembe in izboljšave v medosebnih odnosih z zaposlenimi (pa tudi v privatnem življenju).

Imate podatke oziroma lahko ocenite, koliko se je udeležencev »prijelo« to, kar so poslušali. Znano to uporabljati v praksi?

Statističnih podatkov nimam, poznam le njihova mnenja, opažanja, usmeritve, ki so jih predstavili na posameznih

Tatjana Zidar Gale

delavnicah. Tisti, ki so novosti oziroma spretnosti vnesli v prakso, so potrdili pozitivne spremembe.

Kako bi v podjetju lahko najbolj točno merili učinke izobraževanja (upravičenost vlaganja)?

Možnosti je več. V nekaterih podjetjih se je zelo »prijel« 360 stopinjski vprašalnik, kjer je napredek mogoče prepoznati iz treh različnih pogledov: kaj posameznik misli o sebi, kako vidi samega sebe, kaj drugi mislijo o njem in npr. njegovem komuniciranju in kaj posameznik misli, da drugi mislijo o njem. Tako se lahko meri napredek in izboljšave na področju komuniciranja.

V nekaterih podjetjih, s katerimi sodelujem, so uvedli tudi t.i. mentorstvo. Kar pomeni, da nekateri zaposleni (mentorji) udeležence delavnic še dodatno trenirajo. Z bodočimi mentorji smo imeli še dodatna usposabljanja, zdaj pa se dobivamo le občasno, tako da pregledamo napredek in izberemo ali izdelamo dodatne vaje za udeležence. Z udeleženci pa se po določenem obdobju ponovno srečamo, obnovimo in nadgradimo že osvojene spretnosti ali strategije.

Na Zahodu se z umetnostjo komuniciranja srečajo zelo zgodaj. Baje jih učijo to že v osnovni šoli. Mi se šele sedaj zavedamo, kako pomembno je komuniciranje v poslovnem svetu in tudi doma v čisto preprostih medosebnih odnosih. Mislite, da bi nam šlo »bolje od rok«, če bi bil to eden od predmetov v šoli.

Komuniciranje je temeljno orodje, s katerim lahko izboljšamo odnose, delo, življenje, zadovoljstvo ... V okolju, kjer so odnosi porušeni, bomo težko dosegali dobre rezultate in bili za delo motivirani. Teh orodij se v šoli žal nismo naučili.

Težko bi rekla, da bi samo s predmetom komuniciranja kaj bistveno spremenili. V prvi vrsti naj bi v šolah do teh sprememb pripeljali učitelji sami. Otroci bodo nehote pozorni na njihove načine, kako razrešujejo kake neprijetnosti, kako znajo pohvaliti in kako grajati, kako učence spodbujajo, naj izrazijo svoje mnenje, kako znajo voditi diskusijo, kadar je v razredu treba poiskati skupni cilj ... Žal pa otroci pogosto vidijo načine, ki zgradijo še več nesoglasij in odpora.

Sama se še zelo dobro spomnim, kako sem pri predmetih, ki so me zanimali, učitelje spraševala o podrobnostih. Namesto da bi skupaj poiskali odgovore, sem bila kaznovana. Tak način prav gotovo ne bo pripeljal do boljšega komuniciranja. Dokler bodo morali učenci sedeti in poslušati učiteljevo razlago, potem se to snov naučiti in jo kasneje, ko bodo vprašani, po spominu čim bolj obnoviti, smo še zelo daleč do dobrega komuniciranja, saj otrok ne razvija svojega mišljenja. In kadar bo v razredu prišlo do konflikta in bo učitelj zgolj avtoritarno posegel v spor in brez možnosti diskusije izrekel kazen, bo s svojim zgledom le pokazal, kako naj se konflikti ne rešujejo.

Pa tudi kake televizijske oddaje bi nam bile lahko za zgled, kako je treba komunicirati. Žal pa tudi tu vidimo in slišimo, kaj pomeni neorganiziran prepričanje, napadanje ljudi in obramba brez argumentov.

Seveda ne smemo posploševati. So tudi dobri učitelji, ki vedo, kako je v takih situacijah treba odreagirati in upajmo, da jih bo vedno več. Prav gotovo velik delež nosimo tudi starši sami. Če otrokom s svojimi dejanji oziroma načini pokažemo, kako se pogovarjati, lahko pričakujemo, da bodo to počeli tudi sami.

Mnenja udeležencev

Tri sodelavce, ki so se udeležili vseh delavnic, in enega, ki je bil prvič, sem vprašala, v kolikšni meri so predavanja zadovoljila njihova pričakovanja, koliko tega, kar so slišali uporabljajo pri svojem delu, si še želijo nadaljevanj na to temo in kaj bi posebej radi slišali?

Andrej Habjanič, vodja izmene v elektrolizi C: Govor, lastnost, ki se je ljudje marsikdaj premalo zavemo, ker je tako zelo samoumevno, da se sporazumevamo z besedami in z govoro telesa. Kdor je mojster besede, ima veliko moč. Tisti, ki zna besede na pravi način uporabiti v dialogu, se veliko lažje, predvsem pa v manj konfliktnih situacijah prebija skozi življenje.

Seminar na to temo je zato dobra izkušnja, saj voditeljica na zanimiv in strokovni način, z uporabo zanimivih tehnik vedno znova preseneča.

Ker je to nekako nadaljevalni seminar, saj smo ga imeli že prejšnja leta, pričakovanja niso bila velika. Izkazalo se je,

da vsega na to temo še vedno ne vem, da je možnosti za izboljšanje dialoga neizmerno veliko. Največja težava, ko smo v stresni situaciji je, da se sploh ne slišimo, kaj govorimo oz. kako povemo. Sogovornika poslušamo še manj, to pa vodi v še bolj stresne situacije. Začaran krog, iz katerega lahko stopimo tudi s pomočjo obvladovanja tehnike dialoga.

Uporabnost znanj iz delavnice je možna na vseh nivojih in v vsaki situaciji, vsaj tako jaz razumem celotno zadevo. Seveda pa je način dialoga pogojen s specifikom dela, saj npr. delavec v procesni tehnologiji nima kaj dosti prostora za dialog, ker so predpisi jasni in se jih je pač treba držati. Morda bi bilo v bodoče lahko malo več poudarka na govoricu telesa, retoriki in psihološkem pristopu, sicer pa pozdravljam takšen način izobraževanja, saj novih in pozitivnih znanj ni nikoli preveč.

Matjaž Rozman, vodja konstrukcije v DE Vzdrževanje: Izobraževanja na to temo sem se udeležil prvič. Tema je zelo zanimiva, saj se s komunikacijo srečujemo vsak dan. Tako v službi kot doma. Mislim, da mi bodo načini oziroma prijemi, ki so bili predstavljeni in nam pomagajo pri vodenju dialoga s sogovornikom prišli prav, čeprav je teorija eno, praksa pa drugo.

Branko Juršek, obratni tehnolog v DE Elektrolize: Izobraževanja v zvezi s komunikacijo so vsekakor potrebna in koristna, saj je to zahtevno področje - je umetnost. Pridobljeno znanje je možno v nekaterih primerih uporabiti tako v službi kot v privatnem življenju. Dostikrat pa smo v situaciji, ko so potrebne hitre odločitve - posebej v *kontinuirani proizvodnji* - in enostavno ni časa za razmislek oz. "za odhod na balkon". V takih primerih je zelo pomembno dobro poznavanje sodelavcev, da vemo, kako lahko pristopimo k posamezniku, saj smo ljudje zelo različni, prav tako pa v različnih situacijah tudi različno odreagiramo.

Anton Kirbiš, vodja izmene v proizvodnji anod: Delavnice, ki potekajo na temo - Komunikacija - umetnost dialoga pod strokovnim vodstvom gospe Tatjane Zidar Gale so mi vedno zanimive in zelo pestre.

Mogoče včasih slišimo dialog, ki smo ga sami v praksi že doživeli in spoznali, da smo ga vodili popolnoma nepravilno, s polno obsodb, ocenjevanj, kritik. Kako to v prihodnosti izboljšati ali vsaj popraviti dialog, katerih besed ni dobro uporabljati, kakšna vprašanja niso zaželena itd., nam ponuja delavnica komunikacija - umetnost dialoga.

Ker sam vodim skupino delavcev, mi v praksi te izkušnje in napotila pomagajo, da dialog pričnem v strpnih tonih in aktivnem poslušanju problema, ki se je pojavil. Priznati moram, da v preteklosti ni bilo tako in sem prepogosto "noter padel" v problem.

S sposobnostjo biti vodja se ni potrebno roditi, biti dober vodja, to pa moraš imeti v genih. Nadaljevanj delavnic na temo komunikacij si vsekakor iskreno želim. Posebej bi želel delavnico, ki bi podrobneje obravnavala temo aktivno poslušanje / spraševanje. Kajti aktivno poslušanje sogovornika nam samo ponuja vprašanja in odgovore in nam omogoča razumeti druge.

Že vnaprej se veselim vabila na naslednjo delavnico.

Pogovarjala se je Vera Pekar

Prenova RTP Kidričevo brez zapletov

Prenova RTP Kidričevo, ki se je začela septembra letos, za zdaj po besedah vodje projekta Marka Hrasta poteka povsem v skladu z zastavljenimi načrti. Zaradi občutljivosti porabnika, to je tovarne Talum, je bil projekt prenove tega stikališča razdeljen v dvanajst manj in bolj zahtevnih faz.

V okviru prve, ki je tudi najobsežnejša in bo predvidoma končana januarja prihodnje leto, pa je za zdaj opravljenih že osemdeset odstotkov vseh gradbenih del. Izvajalcem je uspelo nadoknaditi tudi enomesečno zamudo pri začetku del na terenu, ki je bila posledica zapletenih upravnih postopkov.

Sicer pa so v Kidričevem doslej že uspeli izpeljati vsa zemeljska dela, končano je tudi že betoniranje temeljev, zgrajene so relejne hišice in prizidek h komandni stavbi. Za potrebe razširitve stikališča je bila izdelana tudi vsa projektna dokumentacija, ki jo za potrebe naslednjih faz prenove še dopolnjujejo. Prav tako je bila naročena tudi že vsa potrebna oprema in večina jo je tudi že dobavljena. Intenzivno pa potekajo tudi dela povezana z obnovo sekundarne opreme, optičnimi povezavami znotraj stikališča ter pripravo potrebne programske opreme za vodenje in zaščito.

Skratka, pravi Marko Hrast, vse gre po načrtih in nobenih razlogov ni, da prve faze ne bi končali do roka, konec januarja prihodnje leto.

Zelo podrobno so opredeljene tudi vse nadaljnje faze poteka predvidenih del, pri čemer naj bi marca 2004 nadaljevali z rekonstrukcijo obstoječih daljnovodnih polj.

Zaradi že omenjene občutljivosti porabnika bo prihodnja faza, v okviru katere bodo zamenjali vse zbiralnice, tudi najbolj kritična. Da bi ta dela sploh lahko izpeljali in hkrati zagotovili kar se da nemoteno obratovanje stikališča, pa je bila nujna predhodna razširitev stikališča, ki bo v prihodnje omogočalo tudi priključitev novega 60 MVA transformatorja in povečanje odjemne moči.

Naj omenimo, da je v sklopu omenjenega projekta Eles konec septembra že uspešno izpeljal tudi obnovo 110 kV daljnovoda Cirkovce - Kidričevo 1, v okviru katere so bili sanirani betonski stebri in zamenjani vodniki, tako da je tudi po tej plati stikališče povsem pripravljeno na prevzem večjih obremenitev.

Konec celotnega projekta je predviden v letu 2005. Za rekonstrukcijo stikališča in povečanje prenosne moči priključnih daljnovodov naj bi Eles namenil dobro milijardo tolarjev in pol, ki jih bo namensko usmeril iz Talumovega prispevka za povečanje priključne moči. Potrebna sredstva za nov transformator pa bo dodatno prispeval Talum.

Drugače pa si Eles od obnove 110 kV stikališča RTP Kidričevo poleg povečanja zanesljivosti obratovanja in napajanja tovarne Talum in družb, ki so nastale na njenem območju, v prihodnje obeta tudi bistveno nižje stroške vzdrževanja.

Brane Janjić

STRETCHING – raztezna vadba ali vaje za gibljivost

ZDRAVOTALUM
Aktivnosti za zdravje

Raztezna vadba je v zadnjem desetletju tudi pri nas postala zelo popularna metoda za razvijanje gibljivosti ali kot dopolnilo na treningu za sprostitve mišic med vadbo in po njej. Toda raztezna vadba je več kot le metoda razvijanja gibljivosti, je tudi način sproščanja napetosti ter spoznavanja in občutenja lastnega telesa.

Danes na milijone ljudi odkriva pozitivne učinke gibanja. Kamorkoli se uzrete, so ljudje zunaj, tečejo, kolesarijo, drsajo, igrajo tenis ali plavajo. Le kaj želijo doseči? Zakaj tako nenadno zanimanje za šport?

Številne raziskave so pokazale, da športno aktivni ljudje živijo veliko bolj polno življenje, imajo več energije, so bolj odporni in zdravi, so bolj produktivni, manj izostajajo z dela (bolniška) in lažje prenašajo vse oblike naporov. Taki ljudje so samozavestni, manj depresivni in svoje delo opravljajo s polno mero zadovoljstva do pozne starosti.

Medicinske raziskave so pokazale, da je velik del obolenj direktno povezan s stopnjo telesne aktivnosti oziroma neaktivnosti. Zavedajoč se tega dejstva, vzporedno z vedno večjo skrbjo za naše telesno zdravje, se spreminja tudi naš življenjski stil. Vse bolj se zavedamo, da svoje zdravje lahko ohranimo tudi z redno športno aktivnostjo (vsaj 3-4 krat na teden najmanj 30 min.).

Telesna oziroma športna aktivnost pa ne pomeni samo krepitev mišic, temveč pomeni tudi duševno sprostitve in osebno rast. Marsikdo med nami je že doživel občutek ugodja, zadovoljstva in nenako »napolnjenosti samega sebe«, po končani telesni aktivnosti. « To se na da opisati, to je treba doživeti«, je dejal nek zavzet rekreativec.

In kaj ima raztezna vadba z vsem tem? Je pomembna vez med aktivnim in neaktivnim načinom življenja. Mišice ohranja prožne, pripravi jih za gibanje in nam pomaga pri vsakodnevem prehodu iz mirovanja v gibanje brez potrebnih stresov. Večja gibljivost in sproščenost mišic namrač v veliki meri preprečuje poškodbe in ohranja naše sklepe dolgo mlade (preprečevanje obrabe in okostenelosti sklepnega hrustanca – artroze ipd.).

Raztezne vaje niso stresne, ampak mirne, sproščujoče in netekmovalen način raztezanja. S pravilno vadbo je lahko vsakdo čil in zdrav. Ni potrebno, da ste vrhunski športnik. Pomembno je, da vadite počasi, še posebno na začetku. Pustite svojemu telesu in mislim čas, da se privadijo na novo telesno aktivnost. Začnite počasi, toda vadba naj bo redna.

Komu so namenjene vaje za gibljivost? Primerne so za vsakogar ne glede na starost in gibljivost in se jih da dokaj lahko naučiti.

OPOZORILO: Če imate zdravstvene težave, povezane z mišicami in sklepi, ali če ste bili neaktivni več let, se pred vadbo posvetujte s svojim zdravnikom.

Kdaj izvajamo raztezne vaje? Kadarkoli ste razpoloženi za vadbo: na delu, v avtu, med tem ko čakate na avtobus, kadar hodite po cesti ali na ste plaži.

Zakaj so raztezne vaje pomembne? Duhovno nas sproščajo in pripravijo naše telo za vadbo. Zato bi morele biti del nešega

vsakodnevnega življenja. Redna vadba ima številne pozitivne učinke na naše telo.

Kako izvajamo raztezne vaje (stretching)? Raztezna vadba je dokaj enostavna, saj ne potrebuje nikakršnih posebnih pripomočkov. Izvajamo jo lahko stoje, sede in celo leže. Vendar obstaja pravilno in nepravilno izvajanje raztezni vaj. Pravilno je sproščeno vztrajanje v določenem položaju, pozornost pa je usmerjena k mišici, ki jo raztezamo. Nepravilno je zibanje gor dol ali raztezanje do bolečine. Takšne metode povzročajo več škode kot koristi.

LAHKOTNO RAZTEZANJE

Ko začnete z raztezno vadbo, vztrajajte v določenem položaju 10-15 sekund. Ne zibajte! Spustite se do točke, kjer čutite rahlo napetost, in v tem položaju vztrajajte. Občutek napetosti se bo zmanjšal, ko boste nakaj časa vztrajali v določenem položaju. Če občutek napetosti ne bo popustil, počasi spremenite lego in poiščite položaj, kjer še čutite napetost, vendar je položaj udoben.

RAZVOJNO RAZTEZANJE

Po lahkotnem raztezanju postopno prehajate v razvojno fazo. Ne pozabite, nobenega zibanja! Sedaj se raztezajte nekaj centimetrov dlje, dokler ponovno ne čutite rahle napetosti v mišici in ta položaj zadržite 10-15 sekund. Gibanje je kontrolirano. Ne pozabite, napetost v mišici počasi popušča, če temu ni tako, počasi spremenite položaj. Pazite: če napetost med raztezanjem narašča ali postaja celo boleča, pomeni, da raztezate predač.

DIHANJE

Dihajte počasi, ritmično in kontrolirano. Ko se spustite v določen raztezni položaj, izdihnite, med vztrajanjem v raztezni položaju je dihanje enakomerno in globoko. Ne zadržujte dihanja, med tem ko vztrajate v določenem položaju.

REFLEKS NATEGA

Naše mišice varuje mehanizem, imenovan refleks natega. Kadar preveč raztegnete mišična vlakna, refleksni lok pošlje mišici signal za skrčenje in jo tako zavaruje pred poškodbo. To pomeni, da pretiravate z razrezanjem napetih in zategnjenih mišic.

NAPREDEK BREZ BOLEČIN

Že v šoli so vas velikokrat učili, da brez bolečine ni napredka. Naučili ste se povezovati bolečino s telesnim napredkom. Ne pustite se preslepiti. Kadar raztezne vaje izvajate pravilno, niso boleče. Naučite se prisluhniti lastnemu telesu, bolečina je znak, da nečesa ne delate pravilno.

OGREVANJE

V preteklih letih je prihajalo do številnih dilem, ali izvajati raztezne vaje pred ogrevanjem. Ali bo prišlo do poškodb, če se pred razteznimi vajami ne boste ogreli? NE, če se boste raztezali počasi in pri tem ne boste pretiravali. Pri raztezni vajah ne bo prišlo do poškodb, če bo vadba pravilna.

OHLAJANJE

Po končani vadbi sledi umirjanje, tako da postopno zmanjšujete intenzivnost. Utrip srca se postopno umirja. Na

koncu vadbe izvajajte raztezne vaje, saj s tem preprečite bolečino in napetost v mišicah imenovano »muskul fiber«.

Raztezne vaje po obremenitvi oz. vadbi so ravno tako pomembne kot pred vadbo ali pa celo še bolj!

NEKAJ PRIMEROV VAJ PRI PRETEŽNO SEDEČEM DELU

Čas trajanja vaj: približno 4 minute.

Dolgotrajno sedenje za računalnikom, v avtomobilu, v avionu in podobno povzroča otrdel vrat in otrdele rame ter občasne bolečine v spodnjem delu hrbta. Raztezne vaje izvajajte večkrat dnevno, vedno kadar se počutite togo in napeto. Prav tako vstanite (se zaustavite z avtomobilom po dolgotrajni vožnji) in se sprehodite po pisarni, na parkirišču ali po avionu.

1. vaja: sklenite dlani in roke iztegnite pred seboj, dlani obrnite navzven. Raztezanje boste čutili v rokah in zgornjem delu telesa (za lopaticami) Zadržite raztezanje 20 sekund in ponovite vsaj 2 X.

2. vaja: sklenite roke nad glavo in dlani obrnite navzgor, roke iztegnite navzgor in nekoliko nazaj. Zadržite 15 sekund. Ne zadržujte dihanja.

3. vaja: v stoječem položaju, z rahlo pokrčenimi koleno, nežno potegnite komolec za glavo in se v bokih odklonite v stran. Lahkotno raztezanje zadržite 10 sekund. Vajo naredite na obe strani.

4. vaja: ponovi 2. vajo.

5. vaja: rami dvignite proti ušesom, dokler ne čutite napetosti v ramah. Zadržite 5 sekund. Nato spustite in sprostite rame. Ponovite 3 X.

6. vaja: odklonite glavo proti levi rami, istočasno pa z levo roko potegnite desno roko za hrbtom navzdol proti levi strani. Zadržite 10-15 sekund. Naredite vajo na obe strani.

7. vaja: stisnite dlan ob dlan. Sedaj dlani počasi potiskajte navzdol, dokler ne začutite rahlega raztezanja. Ne razmikajte dlani in ne spuščajte komolcev. Zadržite 10 sekund.

8. vaja: iz predhodnega položaja dlani počasi obrnite navzdol. Obračajte jih toliko časa, dokler ne začutite rahlega raztezanja. Ne spuščajte komolcev. Zadržite 10 sekund.

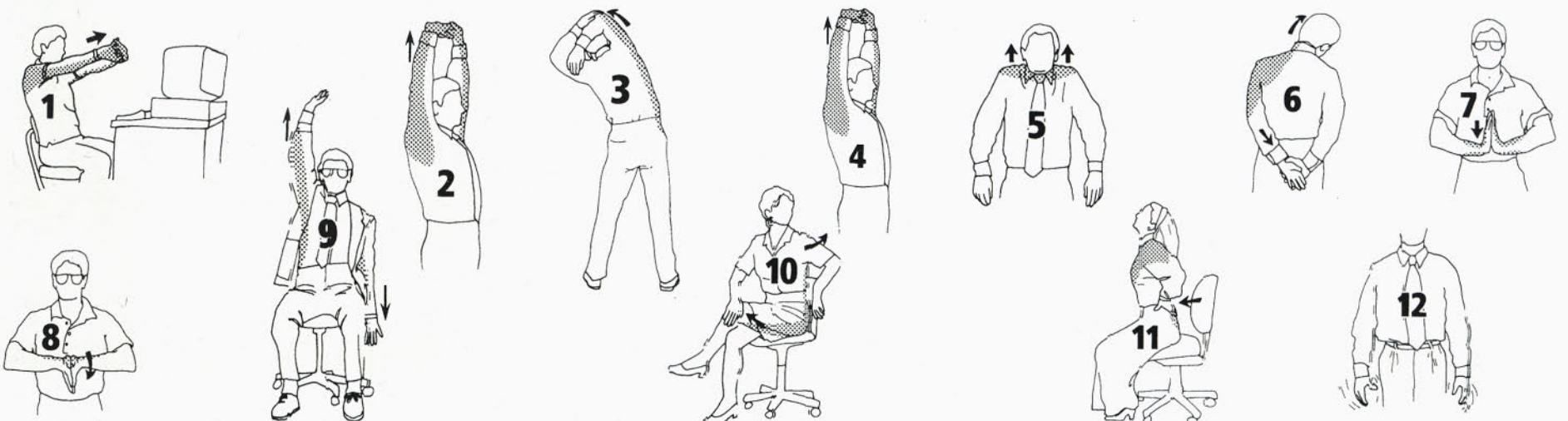
9. vaja: dvignite desno roko, leva je ob telesu oz. ob stolu, sedaj potegnite roki v nasprotni smeri (gor-dol). Zadržite 10 sek. na vsako stran. Čeljust naj bo sproščena, dihanje ritmično.

10. vaja: leva roka je oprta na stol, počasi izdihnite, obrnite glavo in pogled usmerite čez levo ramo. Istočasno izvedite tudi zasuk telesa proti levi roki in rami ter levo nogo položite čez desno (prekrižajte). Z desno roko pa vlecite levo nogo za zunanjo stran kolena v desno. Zadržite 10-15 sekund. Vajo ponovite še na drugo stran.

11. vaja: dlani položite na spodnji del hrbta, tik nad boke, prsti so obrnjeni navzdol. Dlani rahlo potisnite naprej, tako da ustvarite napetost v spodnjem delu hrbta. Zadržite 10 sekund, ponovite 2 X.

12. vaja: stresite dlani in roke 10-12 X. Pri sproščanju so rame sproščene in čeljust sproščena.

Rado A.

Dan odprtih vrat

V soboto, ko smo tradicionalno odprli vrata obiskovalcem, je zanimanje za našo tovarno pokazalo veliko število obiskovalcev, čeprav v letošnjem letu ni bilo nekih večjih novosti. Veliko tistih, ki so bili v podjetju prvič, je bilo ob odhodu vzhičenih od navdušenja, saj je bilo videno daleč nad njihovimi pričakovanji. Da je Talum pravo malo mesto s sodobno proizvodnjo, je bilo za marsikoga še vedno presenečenje. Marsikoga pa je Talumova »veličina« tudi kar precej utrudila, saj niso mislili, da bodo prepeščili toliko kilometrov površine. Najbolj se mi je vtisnil v spomin gospod, nekdanji vodja dela Vzdrževanja, ki je bil nazadnje v podjetju pred 20 leti. Svojega navdušenja kar ni mogel skriti. Da je to nekaj čisto drugega, da se sploh ne da primerjati s pogoji dela nekoč, je kar vrelo iz njega.

Darja Vodušek

Za zdravje in veselje

Petar Markotič je elektrolizer v elektrolizi B. V Talumu je dvajset let. Pravi, da je veseljak po duši, drugače pa vztrajen in trmast, kar ga žene naprej pri delu in v prostem času.

Prav ta trma mu je pomagala, da je prebrodil vse začetne težave, ko še ni imel svojega doma, niti avtomobila in se je iz Podlehnik v Kidričevo vozil s kolesom v lepem, dežju in snegu. Pričakovali bi, da ima zaradi tega kolo »čez glavo«. Zgodilo pa se je ravno nasprotno. Pravi, da si brez njega ne zna predstavljati življenja. Zdaj kolo ni več nuja, ampak sredstvo za rekreacijo in preživljanje prostega časa. Kolesarjenje je zanj čisto veselje. Nič nenavadnega ni, če ga srečate daleč od doma. Tudi čez mejo, npr. do Varaždina in nazaj prikolesari mimogrede. Samoumevno je tudi, da se udeležuje raznih kolesarskih maratonov.

Petar Markotič sodeluje pri vseh akcijah Zdravo Talum. Tudi brez kolesa zna biti družaben, saj se s svojimi sodelavci udeležuje pohodov na Triglav.

Pravi, da svoje novega kolesa, ki ga je kupil letos junija, ne bi zamenjal za avto. Do zdaj je z njim prevozil več kot 2500 kilometrov. Do službe in nazaj pa kilometre še zmeraj nabira le na starem kolesu.

Vera Peklar

Zahvala ob nesreči

Franc Rihtarič ml. iz Zamušanov se podjetju Lego A in sodelavcem iskreno zahvaljujem za pomoč pri nesreči, ki je zajela našo družino.

V popoldanskih urah 9. oktobra je zajel naše gospodarsko poslojpo požar. Ostrešje je v celoti zgorelo. Tudi vi ste nam pri obnovi priskočili na pomoč z materialom in storitvami. Za to pomoč se vsem vam globoko in iskreno zahvaljujemo. S tem ste pripomogli k temu, da smo škodo lahko hitro sanirali.

Še enkrat najlepša hvala za pomoč.

Franc Rihtarič ml.

Nogometni turnir »SKEI-Talum 2003«

V soboto, 6. 12. 2003, se je v športni dvorani CENTER na Ptujju odvijal tradicionalni nogometni turnir »SKEI Talum 2003«. Med seboj se je pomerilo šest ekip iz Talum-a in hčera. Te so bile razdeljene v dve skupini. Prvi dve uvrščeni ekipi v skupinah pa sta se uvrstili v finalno tekmovanje.

Vzdušje je bilo tekmovalno, vendar v mejah fair playa, kar je tudi cilj take prireditve. Najvažneje je bilo to, da je turnir minil brez poškodb in brez podobnih neprijetnih dogodkov, ki tako radi spremljajo to športno zvrst.

Da je potekalo vse po pravilih nogometne igre, je poskrbel nogometni sodnik -naš sodelavec - Peter Marinič, za kar

mu gre zahvala. Prav tako je potrebno pohvaliti Davorina Lubeja iz DE Elektrolize – HB, ki je skrbel za organizacijo in nenazadnje Upravo družbe, ki je omogočila to prijetno druženje.

In nazadnje še prve tri ekipe, ki so pri tekmovanju imele največ uspeha in za svoj trud prejele lepe pokale:

1. mesto: DE Rondelice
2. mesto: DE Anode
3. mesto: DE Livarne

Č E S T I T K A

Ob bližajočih se praznikih želimo vsem sodelavkam in sodelavcem TALUM-a in hčera, kakor tudi njihovim družinskim članom, obilo zdravja, sreče in osebnega zadovoljstva!

SKEI – Konferenca sindikatov Kidričevo